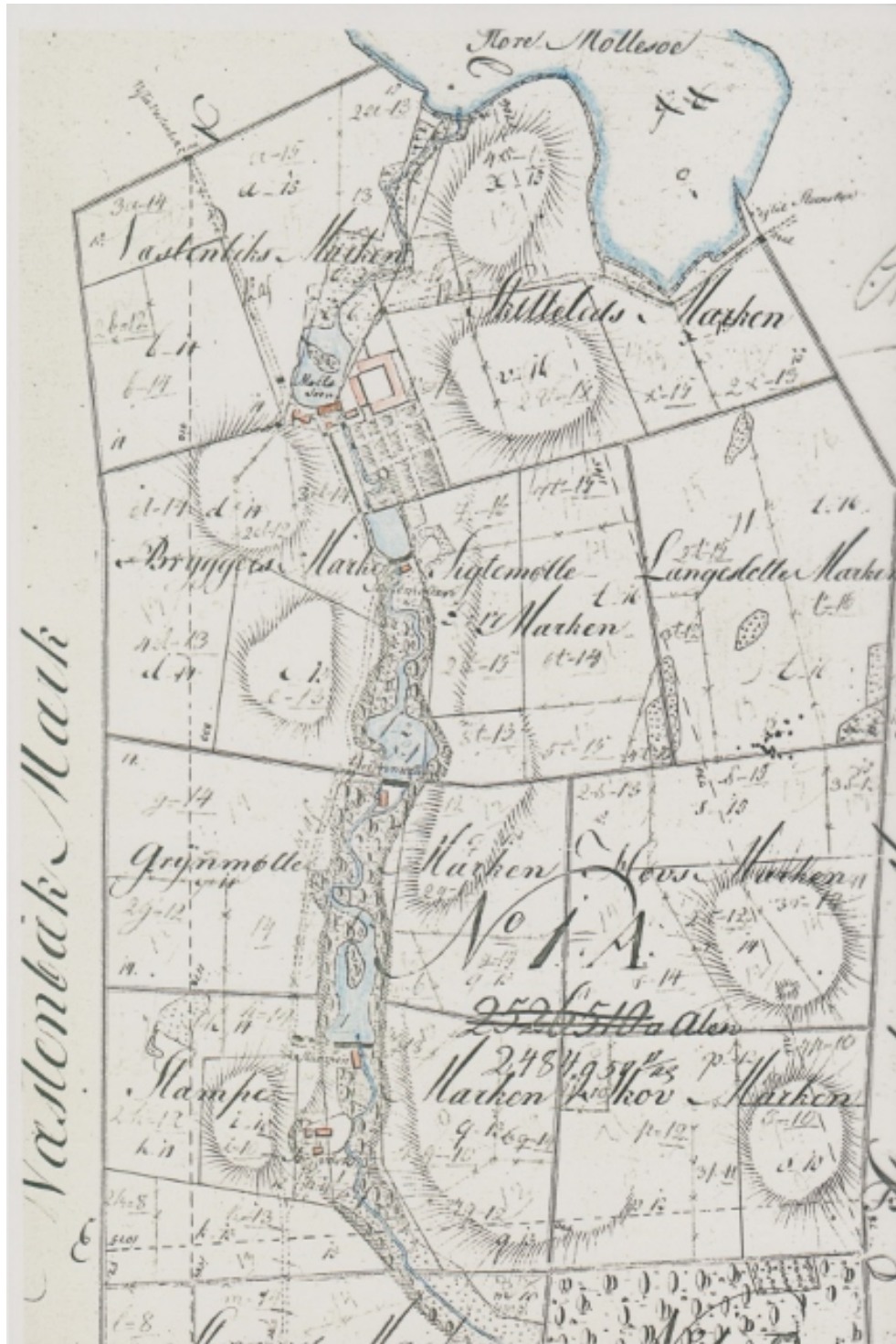

Først til mølle

Stensby Møllebæk Stier

Indholdsfortegnelse

Introduktion - Først til mølle	3
Første del - Møllerens historie	3
Anden del - Orienteringsløb i Mallings Kløft	3
Tredje del - Repetitionsspil	4
Praktiske oplysninger	4
Del 1: Spørgsmål til Møllerens historie	5
Del 2: Orienteringsløb i Mallings Kløft	6
Kornsækken	6
Lav jeres egen vandmølle	7
Fisk og vandløb	8
Næringsloven	9
Mennesket i naturen	10
Kulturlandskabet	12
Vandmøllekonkurrence	13
Del 3: Repetitionsspil	14
Pointsystem	15
Pointskema	16
Kort over Mallings Kløft	17

Først til mølle

Undervisningsmaterialet knytter sig til de fælles mål for folkeskolens 9. klasse i fagene historie, geografi, fysik og samfundsfag

Indtil slutningen af 1800-tallet var der fem aktive møller i Møllebækken. I dag er Stensby Møllebæk Stier et smukt, rekreativt område, hvor man skal kigge godt efter for at se resterne af mølleriet. Hvordan har mennesket før og nu formet og brugt naturen?

Med nærværende undervisningsmateriale vil 7.-9. klasse møde kulturlandskabet og lokalhistorien for Stensby Møllebæk Stier gennem temaet møllererhverv. Mødet sker i tre forskellige faser, der på hver sin måde bringer områdets historie op til i dag. Der åbnes dermed for elevernes forståelse og refleksion over, hvordan fortid og nutid er forbundet i deres lokalsamfund - dette med udgangspunkt i møllererhvervet. Gennem hele forløbet skal eleverne gøre brug af deres nysgerrighed, kreativitet og ikke mindst samarbejdsevner for netop at komme *Først til mølle*.

Materialet er som sagt inddelt i tre faser - før, under og efter besøget på Stensby Møllebæk Stier. I alle tre dele skal eleverne arbejde i grupper af 4-6 personer. Konkurrence er et gennemgående element for at styrke elevernes motivation for at deltage aktivt. Du er dommeren der undervejs tildeler grupperne point - læs om pointsystemet længere nede.

Første del - Møllerens historie

Før I begiver jer ud til stierne, læses "Møllerens historie" - enten som højtlesning for eleverne eller af dem selv. Historien fungerer som en introduktion til levevilkårene for en møllerfamilie i 1800-tallet. Efter endt historielæsning skal grupperne quizes i handlingsforløbet - så allerede her går konkurrencen i gang - hvem har hørt godt efter og sikrer dermed sin gruppe flest point?

Anden del - Orienteringsløb i Mallings Kløft

Grupperne skal på orienteringsløbet gennem en række poster på stien i Mallings

Kløft. Tematisk knytter posterne sig til området i både historisk og nutidig forstand: hvad troede man på i 1800-tallets Danmark? Hvilke energikilder benytter vi os af for at få strøm? Og hvordan er det lige, man får en vandmølle til at fungere?

Ved hjælp af kortet over Mallings Kløft skal eleverne selv finde stederne, hvor de skal stoppe og løse en opgave. Der vil ikke være markeringer på stierne ud over eksempelvis resterne af grynmøllen.

Løbet begynder med en fælles konkurrence, Kornsækken, hvorefter grupperne skal gå videre til hver deres post. Grupperne har 10 minutter ved hver post, og skal selv holde øje med tiden. Herefter skal de følge pilene til næste post (se kort over Mallings Kløft).

På nogle poster skal eleverne bruge deres viden fra og refleksioner over "Møllerens historie", hvor de på andre poster skal trække på deres forforståelse fra geografi- og fysikundervisningen. Som noget helt tredje kan nogle opgaver løses ved hjælp af elevernes kropslige og praktiske bevidsthed.

Tredje del - Repetitionsspil

Slutteligt skal eleverne, hjemme på klassen, spille en version af gæt og grimasser-spillet "Margretheskål". Formålet er, at eleverne bliver i stand til at forklare de begreber og ord, de har lært undervejs, og samtidig får sig et godt grin over grimasse-delen.

Praktiske oplysninger

- Bed eleverne om at gemme tomme mælkekartoner (cirka seks kartoner pr. gruppe). Grupperne skal bruge dem til at bygge en model af en vandmølle. Medbring desuden sakse, tape, blomsterpinde og skriveredskaber
- Print et eksemplar af pdf'en "Elevmateriale" pr. gruppe
- Stensbygaard ønsker at vide, når større grupper besøger stierne. Skriv venligst en mail til Marie Riegels Melchior (stensbygaard@stensbygaard.dk) og oplys om jeres besøg et par dage i forvejen
- Pas på naturen! Smid ikke affald og efterlad ikke jeres papirer, mælkekartoner etc.

Rigtig god fornøjelse!

Del 1: Spørgsmål til Møllerens Historie

Lad grupperne svare på spørgsmålene efter endt historielæsning. Husk at notere point.

1. Hvad hedder familien til efternavn?
Møller
2. Hvem kom for at få malet korn?
Bønderne
3. Hvor mange børn har Peter mistet?
5 i historiens begyndelse, 6 til slut
4. Hvad hedder Peters kone?
Anna
5. Hvem er Peters hjælper til at drive møllerne?
Niels
6. I hvilket år foregår historien?
1862
7. Hvad gør Peters datter med brødet?
Slår kors i brødet
8. Hvorfor gør Peters datter noget med brødet?
For at holde onde ånder væk
9. Hvad havde Peter på hovedet?
En hue
10. Hvilken årstid foregår historien i?
Om vinteren
11. Hvem stod på skråningen, da Peter faldt i bækken?
Åmanden - Peter forestiller sig, at han ser Åmanden stående på skråningen
12. Hvad drak bønderne hos Peter Møller?
Øl
13. Hvor sad bønderne og drak mens Peter malede deres korn?
I møllestuen
14. Hvilke følger fik næringsloven for Peter Møller?
Det er ikke længere et privilegeret erhverv at være møller, derfor bliver det hårdere tider på Stensby Mølle.

Del 2: Orienteringsløb i Mallings Kløft

Kornsækken

Placering: fra resterne af kornmøllen ved parkeringspladsen på Stensbyvej til Den Gamle Lade på toppen af bakken.

Eleverne skal her bære hinanden og dermed deltage i et kapløb grupperne imellem. De bestemmer selv, hvor mange der bærer, og hvor mange der bliver båret - det vigtigste er, at alle gruppemedlemmer deltager aktivt i løbet. Formålet er, at eleverne skal gøre sig den kropslige erfaring det er at bære noget tungt - som en melsæk, der skulle bæres hjem i laden fra møllen. Den gruppe, som først kommer op til ladeporten med alle gruppemedlemmerne, har vundet. Der kan uddeles bonuspoint til dem, der bærer 'melsækken' på den bedste eller mest opfindsomme måde.

Fortæl ved hjælp af nedenstående eleverne om, hvordan det fysisk hårde arbejde har været et vilkår for mølleren.

Først i starten af 1900-tallet tog industrialiseringen fart i Danmark. Indtil da var det fysisk meget hårdt at være møller, fordi man ingen maskiner havde, som var drevet af elektricitet. Alting måtte derimod klares med håndens og vandets kraft. Der var altså intet unormalt i at være nedslidt på grund af sit arbejde - og dermed blive anset som gammel - som 40-50-årig. Laden på toppen af bakken er den eneste tilbageværende bygning fra Stensby Mølle, hvortil mølleren skulle bære melet, han havde malet her ved kornmøllen.

Og husk: "Hver skal bære sin sæk til mølle"!

Relevans for skolereformens mål om bevægelse

Ud over at sætte gang i elevernes kampgejst og konkurrencebevidsthed, skal posten også imødekomme skolereformens mål om bedre læring, motivation og sundhed gennem fysisk aktivitet¹.

Bemærk, at der ingen tekst er til eleverne ved denne post.

---

¹ <http://www.uvm.dk/Den-nye-folkeskole/En-laengere-og-mere-varieret-skoledag/Bevaegelse>

Lav jeres egen vandmølle

Placering: ved kornmøllen

Grupperne skal ved denne post lave deres egen vandmølle ud af medbragte mælkekartoner, tape, blomsterpinde og sakse.

Grupperne skal finde en sted ved bækken, hvor de kan lave vandmøllen og afprøve den.

Relevans for fysikundervisningen

Denne post giver eleverne et indblik i vandet som energikilde og posten kan være med til at udvikle deres interesse og nysgerrighed overfor teknologi. Dette gør de ved selv at skulle reflektere over udformningen af møllen, samt vandets strømretning. Ydermere giver det et indblik i, at strømmen i vandet kan bruges som energikilde, uden hjælp af elektrisk strøm.

Posten giver samtidig også et indblik i, at man har brugt vandenergi som energikilde, inden man opfandt elektriciteten.

Posten knytter sig til de fælles mål for fysikundervisningen, hvor *“undervisningen skal udvikle elevernes interesse og nysgerrighed over for fysik, kemi, naturvidenskab og teknologi og give dem lyst til at lære mere”*. Ydermere kan denne post bidrage til, *“at eleverne erkender, at naturvidenskab og teknologi er en del af vores kultur og verdensbillede”*².

2

<http://uvm.dk/Service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2009/Faelles-Maal-2009-Fysik-Kemi/Formaal-for-faget-fysik-kemi>

Fisk og vandløb

Placering: ved fisketrappen

Formålet med quizzen er at skabe en forståelse for, hvordan Stensby Møllebæk Stier ikke kun er af historisk interesse. Området bliver stadig brugt aktivt, og der er både lokale og globale interesser på spil i Stensby Møllebæk Stier og bækken - både Vordingborg Kommune og EU har interesser i området.

Relevans for samfundsfagsundervisningen

Posten kan bidrage til undervisningen i samfundsfag ved at relatere sig til to fælles mål:

“Forklare sammenhængen mellem aktørers økonomisk position og aktørens interesser og ideologier i det danske og globale samfund. (...) Give eksempler på, hvordan forskellige former for magt og ressourcer har indflydelse på politisk deltagelse og politiske beslutningsprocesser lokalt, nationalt og globalt³”

Dette skal bidrage til forståelsen af hvordan politiske interesser har betydning for og påvirker lokalområdet.

Ydermere relaterer posten sig til Vordingborg Kommunes kommuneplan om at tilskønne faciliteterne for havørredernes yngling i området. Dette er for at skabe gode muligheder for kystturisme.

Svar til quizzen

1. c) Ørreder
2. b) De svømmer op for at gyde (lægge æg)
3. b) En slags “trappe” i bækken hvor fiskene kan gå mod strømmen op ad bækken
4. b) Kommunen vil gerne styrke kystfiskeri og turisme
5. d) EU - vil sikre fiskebestanden i medlemslandene af økonomiske og miljømæssige årsager

---

³

<http://uvm.dk/Service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2009/Faelles-Maal-2009-Samfundsfag/Slutmaal-efte-r-9-klasetrin-for-faget-samfundsfag/Politik-Magt-beslutningsprocesser-og-demokrati>

Næringsloven

Placering: ved grynmøllen på broen over møllebækken

Eleverne skal ved denne post diskutere og koble nogle forskellige udsagn til før og efter Næringsloven ved at sætte streger til punkterne før eller efter.

Relevans for historieundervisningen

Formålet med posten er, at eleverne skal kunne forstå og reflektere over historiens gang og at historiske begivenheder, som Næringsloven, har konsekvens for fremtiden.

Posten knytter sig til de fælles mål for historie, da næringslovens indførelse og konsekvens kan være med til at eksemplificere “...forskellige tidsaldres former for magtanvendelse og diskutere begrundelser og konsekvenser”⁴, hvor eleverne skal være i stand til at forstå og reflektere over hvordan historiske begivenheder har betydning for fremtiden.

Svar: før Næringsloven af 1857

- Det er ikke alle, der kan arbejde, med hvad de vil
- Man skal være med i et laug for at kunne have et bestemt erhverv
- Der er bestemte regler for, hvad man må handle med på landet og i byen
- Der er ikke meget konkurrence mellem møllere på grund af laug
- At være møller er et privilegium givet af kongen

Svar: efter næringsloven

- Der er mulighed for konkurrence blandt fx håndværkere
- Alle kan arbejde med, hvad de vil
- Man må selv bestemme, hvor man vil drive erhverv
- Der er ikke forskel på at bo på landet og i byen, når det drejer sig om hvilke varer man må handle med
- Laugene har ikke stor betydning, men fungerer som selskabelige foreninger

---

4

<http://uvm.dk/Service/Publikationer/Publikationer/Folkeskolen/2009/Faelles-Maal-2009-Historie/Trinmaal-for-faget-historie-efter-9-klasse/Kronologisk-overblik>

Mennesket i naturen

Placering: langs Møllebækken, hvor den krydses via store sten

Ved denne post skal eleverne diskutere ni forskellige udsagn i en sandt eller falsk-quiz. Formålet er, at eleverne præsenteres for nogle af de forskellige forklaringsmodeller, vi bruger i dag overfor de, man brugte før i tiden til at forklare fænomener, der knytter sig til naturen. Eleverne introduceres således til, hvordan man før industrialiseringens videnskabelige og teknologiske landvindinger havde et andet forhold til naturen, end vi har i dag. Folketroens myter og væsener vil i sandt eller falsk-quizzen stå i kontrast til vores nutidige videnskabelige forklaringer på naturfænomener.

Relevans for historieundervisningen

Posten knytter sig til de fælles mål for historie, da folketroen som en del af den danske kulturhistorie er et område, som kan eksemplificere *“at en periodes fremherskende værdier og holdninger kan forklare afgørende begivenheder og samfundsforandringer”*⁵, i takt med at videnskaberne har taget over som forklaring på de fænomener, vi møder i vores hverdag og i naturen.

Korrekt besvarelse

1. Overnaturlige væsener og folketro i ca. 1600-1800-tallet	Sandt	Falsk
Åmanden var kendt for at have krav på et menneskeliv en gang imellem. Man forklarede derfor drukneulykker med at “man var blevet taget af åmanden”.	x	
Slattenpatten boede i skovene på Sydsjælland og blev ofte jagtet af Kong Valdemar	x	
Fugl Fønix vil jage dig om natten, hvis du går alene tidligt om morgenen		x
Ordet mareridt kommer af udtrykket “at blive redet af en mare” som betyder, at et lille, farligt væsen, maren, opsøger folk om natten og gør deres nattesøvn urolig	x	

2. Naturfænomener i dag	Sandt	Falsk
Gennemsnitstemperaturen på jordkloden er faldende		x
Ørreder fra Storstrøm gyder i Møllebækken	x	
Naturfænomener som orkaner er påvirket af global opvarmning	x	
Grønlænderne laver for mange bål på indlandsisen, hvilket får den til at smelte og får vandstandene til at stige andre steder i verden		x
Mallings Kløft, som vi står i nu, er en smeltevandsslugt skabt i Weichsel-istiden (omkring 70.000-10.000 f.v.t.)	x	

Kulturlandskabet

Placering: for enden af Mallings Kløft, øverst på trappen

Eleverne skal på denne post nedskrive mulige vedvarende energikilder og argumentere for, hvorfor de vil fungere her. Formålet med posten er således, at eleverne reflekterer over det kulturlandskab, de befinder sig i. Med afsæt i elevernes viden om menneskets brug af og levevilkår i naturen opfordres der til refleksion og vurdering af mulighederne for vedvarende energikilder i området. Hvordan danner området ramme for og præges af menneskers drift og liv før i tiden og i dag? Hvordan hænger disse energiformer sammen med tidligere tiders udnyttelse af naturen for eksempelvis at drive en vandmølle?

Der gives point for hver energikilde, eleverne foreslår og kan begrunde.

Relevans for geografiundervisningen

Udbyttet af denne post er samtænkt med dele af trinmålene for geografi. Posten skal dermed sætte tanker igang om menneskets brug af naturen i en samfundsmæssig kontekst. Derfor knytter posten sig således også til de fælles mål for geografiundervisningen:

“Anvende viden om landskab, klima, jordbund og vand til forståelse af de forskellige måder, mennesker bor på rundt i verden. (...) Give eksempler og forklaringer på, hvordan energiproduktion kan ske på bæredygtig måde i forskellige dele af verden.”

Kulturlandskabet skal således tjene til at sætte eleverne ind i, hvordan en møllerfamilie før i tiden levede ved at bruge naturen, og hvordan de teknologiske virkninger stadig er aktuelle principper bag moderne vedvarende energiformer.

Vandmøllekonkurrence

Placering: Ved kornmøllen

Alle eleverne har lavet deres egen vandmølle på posten "Lav jeres egen vandmølle". De har selv skulle teste dem på posten, men nu skal de konkurrere om den bedste vandmølle. Selvom alle grupper har lavet en mølle, er det ikke sikkert, de alle er lige gode, for: *"I stille vejr er alle møller ens"*!

Hver gruppe skal vælge en repræsentant, der skal teste vandmøllen. Hver repræsentant skal finde en plads ved vandet og teste møllen, når du siger start. Det er op til dig at bestemme, hvilken mølle der er bedst fungerende - er den kreativt udført, drejer den hurtigt rundt?

Du skal benytte dig af pointsystemet til at belønne den bedste vandmølle.

Formålet med posten er at afslutte løbet og give eleverne en mulighed for at præsentere og prøve den mølle de har lavet.

Og husk: *"Mølleren kan ikke male med det vand, der løber forbi hjulet."*

Bemærk, at der ingen tekst er til eleverne ved denne post.

Del 3: Repetitionsspil

- Alle ordene klippes ud, foldes og lægges i en bunke eller en skål
- Grupperne skal dyste mod hinanden - én gruppe mod én gruppe
- Spillet består af tre runder
- I hver runde tager den ene gruppe tid (1 minut) på den anden gruppe. På et minut skal en gruppe gætte så mange spørgsmål som muligt. Herefter skifter turen.
- En person fra gruppen trækker en seddel og resten af gruppen skal gætte ordet på sedlen
- Legen fortsætter til alle sedler er gættet

1. Runde: forklar ordet på sedlen

- Den person fra det ene gruppe, der skal trække en seddel, må sige alt, undtaget ordet på sedlen. Der må også gerne bruges fagter
- Hvis eleven kommer til at sige ordet på sedlen, skiftes turen til den anden gruppe
- Efter alle sedlerne er gættet, tæller hver gruppe hvor mange sedler de har gættet og skriver antallet ned
- Sedlerne foldes igen og lægges tilbage i skålen/bunken midt på bordet

2. Runde: sig ét ord

- Eleven må nu kun sige ét ord til at beskrive, og ikke det ord, som står på sedlen
- Når alle sedler er gættet, tælles de og antallet skrives ned pr. gruppe
- De foldes og lægges igen tilbage i skålen/bunken

3. Runde: gæt og grimasser

- Eleven må ikke sige nogle ord, men kun bruge fagter
- Når alle sedler er gættet, tælles de og antallet skrives ned pr. gruppe
- Det antal sedler, gruppen fik gættet i alle tre runder, er deres point og skrives i pointskemaet

Pointsystem

1. del: Historie-quiz

Der gives 1 point for hvert rigtigt svar

2. del: Orienteringsløb

Kornsækken

Giv 5 point til den gruppe, der kommer først frem til laden, 4 point til den næste gruppe etc. Der kan gives bonuspoint til de bedste måder at løfte hinanden på (1-5 point).

Gruppen defineres som værende først til laden, når samtlige gruppemedlemmer er fragtet dertil.

Kulturlandskab og energi

Der gives point for hver vedvarende energikilde der lokalt kan være mulig (1 point per energikilde).

Mennesket i naturen

Der gives 1 point for hvert rigtigt svar

Næringsloven

Der gives 1 point for hver rigtig kobling mellem udsagn og tidsperiode

Fisk og brug af vandløbet

Der gives 1 point for hvert rigtigt svar.

Vandmøllekonkurrencen

Giv point efter første og bedste vandmølle, der virker (5 point).

3. del: Repetitionsspil

Der gives point efter antal rigtige gættede ord

Pointskema

	Gruppe 1	Gruppe 2	Gruppe 3	Gruppe 4	Gruppe 5	Gruppe 6
Historiequiz						
Kornsækken						
Kulturlandskabet						
Mennesket i naturen						
Næringsloven						
Fisk og vandløb						
Vandmøllekonkurrence						
Repetitionsspil						
I ALT						

Kort over Mallings Kløft

Find kort over hele Stensby Møllebæk Stier på www.stensbygaard.dk